

SPINNEN VAN DE MECHELSE HEIDE

MARC JANSSEN, Weg naar Ellikom 130, Meeuwen (België)

De Spinnenwerkgroep Limburg, bestaande uit enkele amateur-arachnologen uit Belgisch en Nederlands Limburg, houdt zich voornamelijk bezig met het verzamelen, determineren en bestuderen van spinnen. In 1986 kreeg de werkgroep de mogelijkheid een inventarisatie uit te voeren in het Staatsnatuurreservaat "De Mechelse Heide" te Maasmechelen (B.).

Dit reservaat, 545 ha. groot, ligt op de oostelijke rand van het Kempens Plateau. Het vormt een uitgestrekt heidelandschap met verschillende vegetatietypes, waaronder Callunaheide met Pijpestro en Stekelbrem, Ericaheide, zure moerasvennen met Veenpluis, hoogveen met veenmos en dennebossen. Een groot gedeelte van het reservaat is vrij toegankelijk voor het publiek, maar er is ook een zone voor wetenschappelijk onderzoek. In dit laatste gebied werden spinnen verzameld in drie biotooptypen gedurende 28 maanden.

RESULTATEN

In totaal werden 9165 volwassen spinnen verzameld, waarvan 6541 (71,4%) mannetjes en 2624 (28,6%) wijfjes. Na determinatie bleken 168 verschillende soorten aanwezig te zijn, verdeeld over 18 families. Ongeveer de helft van alle exemplaren (4322 ofwel 47,2%) wordt gevormd door slechts 8 verschillende soorten: *Centromerita concinna* 1025 exx., *Pirata uliginosus* 592, *Pardosa pullata* 582, *Trochosa terricola* 504, *Agroeca proxima* 448, *Araeoncus crassiceps* 425, *Pocadicnemis pumila* 397 en *Pardosa nigriceps* met 359.

Tabel 1 geeft een overzicht van de aanwezige soorten per vangperiode en per vegetatietype.

MATERIAAL EN METHODEN

Bemonstering gebeurde door middel van 24 bodemvallen gevuld met 3% formolfixatief, en op regelmatige tijdstippen geledigd.

Lokatie zie fig. 1.

MEH: vangperiode van 19 april 1986 tot en met 25 april 1987.

vegetatietype: zowel open vlakte met Pijpestro als gemaai-de en meerjarige dichtbegroeide Callunaheide.

MH: vangperiode van 25 april 1987 tot en met 23 april 1988.

vegetatietype: moerasveen met voornamelijk Ericaheide, Veenpluis, Pijpestro en aan de rand enkele Berken.

ME: vangperiode van 23 april 1988 tot en met 29 augustus 1988.

vegetatietype: overgang tussen MEH en MH gelegen in een zuidwestelijke lichte helling, begroeid met hoofdzakelijk Callunaheide en Pijpestro.

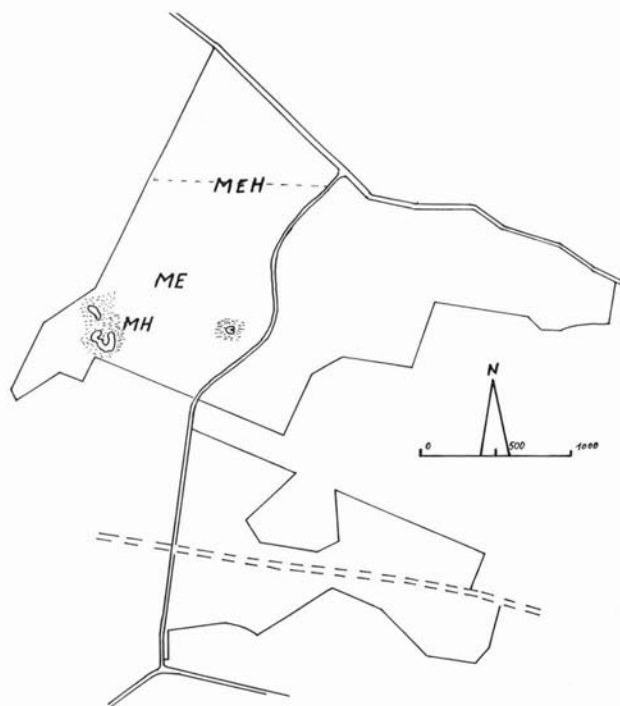
CONCLUSIE

In het eerste vangbiotoop (MEH) werden 4096 spinnen verzameld, waarvan 3104 mannetjes en 992 wijfjes, met een totaal van 112 soorten. Vermeldenswaardige vangsten voor Limburg (B.) zijn: *Scotina gracilipes*, *Synageles hilarulus*, *Dipoena tristis*, *Xysticus kempelini*, *Mioxena blanda*, *Walckenaeria nodosa*, *Poeciloneura globosa* en *Lepthyphantes insignis*.

In de omgeving van het moerasven (MH) werden 3621 spinnen verzameld, waarvan 2522 mannetjes en 1099 wijfjes, met een totaal van 100 soorten. Faunistisch de meest interessante soorten hier zijn: *Sitticus caricis*, *Argyroneta aquatica*, *Agroeca dentigera*, *Araeoncus crassiceps*, *Asthenargus paganus*, *Glyphesis cottonae*, *Satilatlas brittani*, *Bathypantes setiger* en *Centromerus capucinus*.

Het overgangsgedebiet van het zure ven naar de droge Callunaheide (ME) werd slechts 4 maanden bemonsterd. Toch werden nog 1440 spinnen verzameld, waarvan 908 mannetjes en 532 wijfjes, met een totaal van 91 soorten. Ook hier werden minder algemene voorkomende spinnetjes verzameld, zoals *Micaria silesiaca*, *Aphileta misera* en *Centromerus incultus*.

Scotina gracilipes (B1.) 4♂♂: niettegenstaande deze soort reeds in 1968 door KENBOSCH werd gevangen in de Kalmthoutse heide (prov. Antwer-

Figuur 1. Situering van de bemonsterde biotopen in het Staatsnatuurreservaat 'de Mechelse heide'.

pen), blijkt dit de eerste gepubliceerde vindplaats te zijn voor Belgisch Limburg.

S. gracilipes werd aangetroffen in de droge Callunaheide wat trouwens overeenkomt met recente literatuurgegevens. De soort is bekend uit alle ons omringende landen.

Xysticus kempelini Th. 3♂♂, 1♀ : dit kleine krabspinnetje werd tot nog toe in ons land alleen in dit reservaat gevangen. In 1981 werden reeds twee mannetjes en een wijfje aangetroffen bij het slepen van *Calluna vulgaris* (BOSMANS & JANSSEN 1982).

Verder is de soort bekend van Duitsland en Frankrijk.

Synageles hilarulus (C.L.K.) 1♂, 1♀ : dit zeldzame op een mier lijkende springspinnetje blijkt ook enkel in Belgisch Limburg voor te komen op zandige, zonbeschenen terreinen (JANSSEN & BAERT 1987). Ook bekend van Duitsland en Frankrijk.

Dipoena tristis (Hahn) 1♂ : dit is volgens ons de eerste gepubliceerde vindplaats voor Belgisch Limburg, maar reeds eerder vermeld van de provincies Brabant en Luxemburg in heidebiotopen (BAERT, BOSSELAERS & KEKENBOSCH 1984).

Walckenaeria nodosa O.P.-C. 3♂♂ : volgens BAERT & KEKENBOSCH (1982), die deze soort voor het eerst, voor België vermelden van Ethe-Buzenol (prov. Luxemburg), blijkt *W. nodosa* moerasachtige milieus te preferen. Ook DECLEER (1989) ving *W. nodosa* in de natte gebieden van de Zwarte Beek (Beringen).

Dit in tegenstelling tot onze vangst in de toch wel zeer droge Callunaheide. *Sitticus caricis* (Westr.) 3♂♂ : uit de schaarse waarnemingen tot heden blijkt dit springspinnetje een voorkeur te hebben voor vennen, vijvers en duinbiotopen. De derde vindplaats voor Belgisch Limburg na Genk en Zolder in de omgeving van moerasvennen, en de zevende vindplaats voor België (ALDERWEIRELDT & SEYS 1988).

Agroeca dentigera Kulz. 14♂♂, 1♀ : volgens JOQUE (1977), die de soort voor het eerst heeft gevangen in Kalmhout (prov. Antwerpen), schijnt de aanwezigheid van een vochtige en zure bodem van belang te zijn voor deze spin die in de winter actief is, wat overeenkomt met onze gegevens in de Mechelse Heide.

Hoofdactiviteit van de mannetjes in de maanden december en januari. Eerste vindplaats voor Belgisch Limburg en tweede voor België.

Pardosa sphagnicola (F. Dahl) 143♂♂, 62♀ : deze typische veenmossoort

Tabel I

	MEH			MH			ME			Totaal		
	♀	♂	♂♂	♀	♂	♂♂	♀	♂	♂♂	♀	♂	♂♂
AGELENIDAE												
<i>Tegenaria agrestis</i> (Walckenaer)	0	0		1	0		0	0		1	0	
<i>Tegenaria picta</i> Simon	8	9		2	30		3	15		13	54	
ARANEIDAE												
<i>Cercidia prominens</i> (Westring)	1	0		0	0		0	0		1	0	
ARGYRONETIDAE												
<i>Argyroneta aquatica</i> (Clerck)	0	0		0	1		0	0		0	1	
ATYPIDAE												
<i>Atypus affinis</i> Eichwald	0	0		0	1		0	0		0	1	
CLUBIONIDAE												
<i>Clubiona diversa</i> O.P. Cambridge	0	1		0	0		0	0		0	1	
<i>Clubiona frutetorum</i> L. Koch	0	0		1	0		0	0		1	0	
<i>Clubiona lutescens</i> Westring	0	0		0	1		0	0		0	1	
<i>Clubiona stagnatilis</i> Kulczynski	0	0		1	1		0	0		1	1	
<i>Clubiona subtilis</i> L. Koch	0	1		8	2		1	0		9	3	
<i>Clubiona terrestris</i> Westring	1	0		0	0		0	1		1	1	
<i>Clubiona trivialis</i> C.L. Koch	2	1		0	0		0	0		2	1	
<i>Phrurolithus festivus</i> (C.L. Koch)	38	29		6	2		34	22		78	53	
ERIGONIDAE												
<i>Araeoncus crassiceps</i> (Westring)	0	0		155	270		0	0		115	270	
<i>Araeoncus humilis</i> (Blackwall)	0	0		1	1		0	0		1	1	
<i>Asthenargus paganus</i> (Simon)	0	0		0	3		0	0		0	3	
<i>Cnephlocotes obscurus</i> (Blackwall)	0	1		0	4		0	0		0	5	
<i>Diplocephalus permixtus</i> (O.P. Cambr.)	0	0		1	0		0	0		1	0	
<i>Erigone atra</i> (Blackwall)	2	6		0	5		6	40		8	51	
<i>Erigone dentipalpis</i> (Wider)	0	0		0	0		0	1		0	1	
<i>Glyphesis cottonae</i> (La Touche)	0	0		4	30		0	0		4	30	
<i>Gongyliellum latebricola</i> (O.P.C.)	3	36		2	8		2	26		7	70	
<i>Gongyliellum vivum</i> (O.P. Cambr.)	1	2		4	19		0	2		5	23	
<i>Hypselistes jacksoni</i> (O.P. Cambr.)	0	0		24	12		1	0		25	12	
<i>Lophomma punctatum</i> (Blackwall)	0	0		1	0		0	0		1	0	
<i>Micrargus herbigradus</i> (Blackwall)	4	3		1	1		13	5		18	9	
<i>Micrargus subaequalis</i> (Westring)	2	0		0	0		0	0		2	0	
<i>Mioxena blanda</i> (Simon)	1	0		0	0		0	0		1	0	
<i>Oedothorax agrestis</i> (Blackwall)	0	1		0	0		0	0		0	1	
<i>Oedothorax apicatus</i> (Blackwall)	0	2		0	1		0	0		0	3	
<i>Oedothorax fuscus</i> (Blackwall)	0	0		5	5		0	0		5	5	
<i>Oedothorax retusus</i> (Westring)	1	1		0	0		0	0		1	1	
<i>Peponocranium ludicrum</i> (O.P. Cambr.)	23	38		0	0		3	2		26	40	
<i>Pocadicnemis juncea</i> Linnaeus	4	0		0	0		2	10		6	10	
<i>Pocadicnemis pumila</i> (Blackwall)	69	168		30	60		37	33		136	261	
<i>Saitlatlas brittini</i> (Jackson)	0	0		1	0		0	0		1	0	
<i>Silometopus elegans</i> (O.P. Cambr.)	1	0		0	0		0	0		1	0	
<i>Silometopus incurvatus</i> (O.P. Cambr.)	6	45		0	0		1	10		7	55	
<i>Tapinocyba praecox</i> (O.P. Cambridge)	9	48		0	1		15	0		24	49	
<i>Tiso vagans</i> (Blackwall)	0	0		0	0		0	1		0	1	
<i>Trematocephalus cristatus</i> (Wider)	0	0		0	0		0	1		0	1	
<i>Typhochraestus digitatus</i> (O.P. Cambr.)	0	5		0	0		3	0		3	5	
<i>Walckenaeria acuminata</i> (Blackwall)	6	5		0	5		0	0		6	10	
<i>Walckenaeria antica</i> (Wider)	61	88		11	7		33	5		105	100	
<i>Walckenaeria atrolibialis</i> (O.P. Cambr.)	15	34		24	13		30	45		69	92	
<i>Walckenaeria cucullata</i> (C.L. Koch)	12	68		9	37		18	8		39	113	
<i>Walckenaeria cuspidata</i> (Blackwall)	0	0		1	1		0	0		1	1	
<i>Walckenaeria dysderoides</i> (Wider)	8	25		0	0		0	11		8	36	
<i>Walckenaeria furcillata</i> (Menge)	2	0		0	0		0	0		2	0	
<i>Walckenaeria kochi</i> (O.P. Cambridge)	0	0		7	19		0	0		7	19	
<i>Walckenaeria monoceros</i> (Wider)	7	58		0	0		0	0		7	58	
<i>Walckenaeria nodosa</i> (O.P. Cambr.)	0	3		0	0		0	0		0	3	
<i>Walckenaeria nudipalpis</i> (Westring)	1	9		4	12		1	0		6	21	
<i>Walckenaeria obtusa</i> (Blackwall)	0	0		0	0		1	0		1	0	
<i>Walckenaeria unicornis</i> (O.P. Cambr.)	0	1		1	1		0	0		1	2	

Tabel 1 (vervolg)

GNAPHOSIDAE

<i>Drassodes cupreus</i> (Blackwall)	11	4	7	5	3	3	21	12
<i>Drassodes lapidosus</i> (Walckenaer)	0	0	0	3	0	0	0	3
<i>Drassodes pubescens</i> (Thorell)	3	11	0	1	0	2	3	14
<i>Drassyllus dalmatensis</i> (L. Koch)	0	10	0	0	0	0	0	10
<i>Drassyllus lutetianus</i> (L. Koch)	0	0	1	5	0	0	1	5
<i>Drassyllus pusillus</i> (C.L. Koch)	1	11	0	1	1	22	2	34
<i>Gnaphosa leporina</i> (L. Koch)	1	0	0	1	1	5	2	6
<i>Haplodrassus signifer</i> (C.L. Koch)	13	45	0	3	21	50	34	98
<i>Haplodrassus umbratilis</i> (L. Koch)	2	2	0	0	0	0	2	2
<i>Micaria fulgens</i> (Walckenaer)	11	21	0	0	0	0	11	21
<i>Micaria pulicaria</i> (Sundevall)	4	32	4	5	4	12	12	49
<i>Micaria silesiaca</i> (L. Koch)	0	9	0	0	9	29	9	38
<i>Phaeocedus braccatus</i> (L. Koch)	1	2	0	0	0	0	1	2
<i>Zelotes electus</i> (C.L. Koch)	0	2	0	0	1	3	1	5
<i>Zelotes latreillei</i> (Simon)	7	13	5	15	120	13	24	41
<i>Zelotes longipes</i> (L. Koch)	13	40	0	0	7	0	20	40
<i>Zelotes petrensis</i> (C.L. Koch)	53	133	2	28	12	6	67	167
<i>Zelotes subterraneus</i> (C.L. Koch)	0	0	0	3	3	9	3	12

HAHNIIDAE

<i>Antistea elegans</i> (Blackwall)	0	1	14	40	0	0	14	41
<i>Hahnna helveola</i> (Simon)	1	5	0	0	0	0	1	5
<i>Hahnna montana</i> (Blackwall)	6	49	0	7	12	15	18	71
<i>Hahnna nava</i> (Blackwall)	5	90	0	0	0	20	5	110

LINYPHIIDAE

<i>Agyneta conigera</i> (O.P. Cambridge)	1	0	0	0	1	0	2	0
<i>Agyneta decora</i> (O.P. Cambridge)	0	1	0	0	0	0	0	1
<i>Agyneta subtilis</i> (O.P. Cambridge)	0	1	0	0	2	0	2	1
<i>Aphileta misera</i> (O.P. Cambridge)	0	0	0	0	0	1	0	1
<i>Bathypantes gracilis</i> (Blackwall)	0	8	27	53	0	2	27	63
<i>Bathypantes parvulus</i> (Westring)	2	1	0	1	3	17	5	19
<i>Bathypantes setiger</i> (F.O.P. Cambr.)	0	0	0	1	0	0	0	1
<i>Centromerita bicolor</i> (Blackwall)	2	6	7	6	5	0	14	12
<i>Centromerita concinna</i> (Thorell)	136	762	14	99	14	0	164	861
<i>Centromerus capucinus</i> (Simon)	0	0	2	0	0	0	2	0
<i>Centromerus dilutus</i> (O.P. Cambridge)	2	5	5	12	2	0	9	17
<i>Centromerus incultus</i> (Falconer)	0	0	3	13	0	1	3	14
<i>Centromerus prudens</i> (O.P. Cambridge)	26	26	0	0	1	0	27	26
<i>Centromerus sylvaticus</i> (O.P. Cambr.)	7	14	2	11	0	0	9	25
<i>Lepthyphantes ericaeus</i> (Blackwall)	4	17	11	26	13	18	28	61
<i>Lepthyphantes insignis</i> (O.P. Cambr.)	2	0	0	0	0	0	2	0
<i>Lepthyphantes mengei</i> (Kulczynski)	17	29	32	31	9	9	58	69
<i>Lepthyphantes nebulosus</i> (Sundevall)	0	0	1	0	0	0	1	0
<i>Lepthyphantes tenuis</i> (Blackwall)	0	0	1	1	3	4	4	5
<i>Lepthyphantes zimmemanni</i> (Bertkau)	1	0	2	0	1	0	4	0
<i>Macrargus rufus</i> (O.P. Cambridge)	7	6	22	44	0	0	29	50
<i>Meioneta beata</i> (O.P. Cambridge)	2	4	0	0	3	3	5	7
<i>Meioneta rurestris</i> (C.L. Koch)	1	9	1	0	0	0	2	9
<i>Meioneta saxatilis</i> (Blackwall)	0	0	1	0	0	0	1	0
<i>Microlinyphia pusilla</i> (Sundevall)	0	1	0	1	0	0	0	2
<i>Microneta viaria</i> (Blackwall)	4	7	0	0	17	13	21	20
<i>Neriere clathrata</i> (Sundevall)	0	0	0	0	0	1	0	1
<i>Poecilometes globosa</i> (Wider)	0	1	0	0	0	0	0	1
<i>Porrothomma convexum</i> (Westring)	0	0	0	0	0	1	0	1
<i>Saarietia abnormis</i> (Blackwall)	1	2	0	1	1	0	2	3
<i>Stemonyphantes lineatus</i> (Linnaeus)	1	2	0	0	0	0	1	2
<i>Tallusia experta</i> (O.P. Cambridge)	4	4	97	77	1	0	102	81
<i>Tapinopa longidens</i> (Wider)	0	2	0	0	0	0	0	2
<i>Taranucnus setosus</i> (O.P. Cambridge)	0	0	4	5	0	0	4	5

LIOCRANIDAE

<i>Agroeca brunnea</i> (Blackwall)	4	8	21	20	3	0	28	28
<i>Agroeca dentigera</i> (Kulczynski)	0	0	1	14	0	0	1	14
<i>Agroeca lusatica</i> (L. Koch)	29	140	21	8	2	0	52	148
<i>Agroeca proxima</i> (O.P. Cambridge)	128	280	4	33	3	0	135	313
<i>Scotina gracilipes</i> (Blackwall)	0	4	0	0	0	0	0	4

van de familie der wolfspinnen werd, naar onze mening nog niet in zulke aantallen aangetroffen in ons land. Uit de schaarse vangsten tot op heden is er weinig bekend over de fenologie van deze wolfspin. Daartoe willen we in deze bijdrage onze vangstgegevens gedetailleerd vermelden.

25 apr.	mei		juni	
♂♂	53	39	43	4
♀♀	14	9	9	4
juli		aug.		sept.
4				
12	5	6	2	1

Araeoncus crassiceps (Westr.) 270♂♂, 155♀♀ : ook dit nauwelijks 2 mm. grote spinnetje komt in onverwacht grote aantallen voor rond het open moerasven, dit in tegenstelling tot literatuurgegevens, die wel een grote verspreiding van de soort aangeven maar nooit in zulke hoeveelheden. De eerste mannetjes verschijnen rond april met een hoogtepunt tussen half mei en half juni (237 ex.) en vanaf juli komen ze niet meer in de bodemvallen terecht, de wijfjes zijn iets later en beginnen eind april tot begin juli met een piek tussen half mei en half juni.

Glyphesis cottonae (La Touche) 30♂♂, 4♀♀ : het is BOSSELAERS (1984) die in 1983 te Zonhoven (B. Limburg) een der allerkleinste spinnetjes ving die voor België bekend zijn; hij ontdekte ze bij het zeven van sphagnum. Voor zover bekend de tweede vindplaats in (B. Limburg) België. Hoofddactiviteit van de mannetjes vond plaats in de periode van 6 april tot 23 april met niet minder dan 23 individuen.

Centromerus incultus Falc. 14♂♂, 3♀♀ deze vertegenwoordiger van de familie der hangmatspinnen is nog maar enkele jaren bekend uit België, nl. te Oostkamp (W.VL.), DECLEER 1986), en te Neerpelt (B. Limburg) (JANSSEN 1987). Beide biotopen zijn moerasgebieden en zure vennen wat overeenkomt met onze vangsten in de Mechelse heide.

Met uitzondering van *Pirata knorri*, die uitsluitend stenige oevers van snelstromende beken en rivieren in Hoog-België prefereert, komen al de andere *Pirata*-soorten (6) samen voor in en rond het moerasven in de Mechelse heide. De hoge vangstaantallen van *Pirata uliginosus* (592 ex.) bewijzen dat ook deze soort een grote voorkeur heeft voor veenbiotopen, waar 403

mannetjes en 126 wijfjes in de bodemvallen werden verzameld.

Maar ook in het overgangsgedebied van het natte ven naar de droge heide (ME) werden nog 58 mannetjes en 5 wijfjes aangetroffen. De mannetjes zijn actief van eind april tot half september met een piek van 371 ex. tussen eind mei en begin juli. De fenologie kent het zelfde verloop, maar zij komen nog voor tot half oktober. Deze vangstresultaten komen vrij goed overeen met de recente literatuurgegevens (ALDER-WEIRELDT, 1985).

MH.

	apr.	mei	juni	
♂♂		4	14	159 54
♀♀	1	9	4	29 28

juli	aug.	sept.	okt.	
158 10	3	3	1	
22 11	8	3	5	4 2 1

Als bijzonderheid werden er in dit reservaat twee gynandromorfe spinnetjes aangetroffen, namelijk *Peponocranium ludicrum* en *Pocadicnemis pumila*. Gynandromorfie is het voorkomen van normaal ontwikkelde mannelijke en vrouwelijke geslachtsstructuren op eenzelfde individu. Zijn deze structuren slechts rudimentair aanwezig dan spreekt men van intersexualiteit (BAERT 1976). Uit literatuurgegevens blijkt dat beide verschijnselen bij spinnen vrij zeldzaam voorkomen.

Peponocranium ludicrum werd reeds eerder in het N.H. Maandblad beschreven (JANSSEN 1987), zodat we ons hier beperken tot *Pocadicnemis pumila*. Dit exemplaar werd tussen 4 'normale' mannetjes aangetroffen in de periode 27 mei en 10 juni 1987 in een van de vangpotten die geplaatst waren rond het moerasven.

BESCHRIJVING

Cephalothorax: de normaal ontwikkelde mannetjes van *P. pumila* bezitten een vlakke kopbult met zijdelings inzinkingen in tegenstelling tot vrouwelijke exemplaren. Bij de gevonden gynandromorf is de kopstreek slechts zeer lichtjes verhoogd en zijn de zijdelingse inzinkingen helemaal niet aanwezig. Pedipalpen: de linkerpalp is volledig ontwikkeld als mannelijk copulatieorgaan, terwijl de rechterpomp overeenkomt met die van een vrouwelijk individu.

Tabel 1 (vervolg)

LYCOSIDAE									
<i>Alopecosa accentuata</i> (Latreille)	18	19	0	0	0	1	18	20	
<i>Alopecosa cuneata</i> (Clerck)	0	1	0	0	0	2	0	3	
<i>Alopecosa pulverulenta</i> (Clerck)	0	1	0	0	1	2	1	3	
<i>Arctosa leopardus</i> (Sundevall)	0	0	0	1	0	0	0	1	
<i>Hygrolycosa rubrofasciata</i> (Ohlert)	0	0	6	49	0	0	6	49	
<i>Pardosa hortensis</i> (Thorell)	0	0	0	0	1	0	1	0	
<i>Pardosa lugubris</i> (Walckenaer)	4	0	5	1	1	1	10	2	
<i>Pardosa monticola</i> (Clerck)	2	20	0	0	10	28	12	48	
<i>Pardosa nigricipes</i> (Thorell)	28	107	18	118	15	73	61	298	
<i>Pardosa palustris</i> (Linnaeus)	1	13	0	0	13	39	14	52	
<i>Pardosa prativaga</i> (L. Koch)	0	0	8	10	2	0	10	10	
<i>Pardosa pullata</i> (Clerck)	42	171	54	132	49	124	145	427	
<i>Pardosa sphagnicola</i> (Dahl)	0	0	62	143	1	0	63	143	
<i>Pirata hygrophilus</i> (Thorell)	2	2	64	136	1	3	67	141	
<i>Pirata latitans</i> (Blackwall)	0	0	16	20	1	1	17	21	
<i>Pirata piraticus</i> (Clerck)	0	0	2	0	0	0	2	0	
<i>Pirata piscatorius</i> (Clerck)	0	0	4	13	0	0	4	13	
<i>Pirata tenuitarsis</i> (Simon)	0	0	15	20	0	0	15	20	
<i>Pirata uliginosus</i> (Thorell)	0	0	126	403	5	58	131	461	
<i>Trochosa ruricola</i> (De Geer)	6	0	1	0	0	0	7	0	
<i>Trochosa spinipalpis</i> (F.O.P. Cambr.)	0	0	38	64	0	0	38	64	
<i>Trochosa terricola</i> (Thorell)	61	178	34	194	21	16	116	388	
<i>Xerolycosa nemoralis</i> (Westring)	5	20	0	0	5	15	10	35	
MIMETIDAE									
<i>Ero cambridgei</i> (Kulczynski)	0	0	0	0	1	0	1	0	
PHILODROMIDAE									
<i>Philodromus histrio</i> (Latreille)	0	1	0	0	0	1	0	2	
<i>Thanatus striatus</i> (C.L. Koch)	0	1	0	1	0	1	0	3	
PISAUROIDAE									
<i>Pisaura mirabilis</i> (Clerck)	0	2	0	1	0	0	0	3	
SALTICIDAE									
<i>Aelurillus v-insignitus</i> (Clerck)	0	1	0	0	0	0	0	1	
<i>Bianor aurocinctus</i> (Ohlert)	0	0	0	1	0	0	0	1	
<i>Euophrys frontalis</i> (Walckenaer)	4	11	1	2	7	11	12	24	
<i>Evarcha arcuata</i> (Clerck)	1	1	0	0	0	0	1	1	
<i>Heliophanus flavipes</i> (C.L. Koch)	0	0	0	1	0	0	0	1	
<i>Myrmarchae formicaria</i> (De Geer)	1	4	0	0	0	0	1	4	
<i>Neon reticulatus</i> (Blackwall)	1	0	8	15	10	8	19	23	
<i>Sitticus caricis</i> (Westring)	0	0	3	0	0	0	3	0	
<i>Synageles hilarulus</i> (C.L. Koch)	0	1	0	0	1	0	1	1	
TETRAGNATHIDAE									
<i>Pachygnatha clercki</i> (Sundevall)	1	0	0	0	0	0	1	0	
<i>Pachygnatha degeeri</i> (Sundevall)	0	0	0	0	0	1	0	1	
THERIDIIDAE									
<i>Crustulina guttata</i> (Wider)	1	0	0	0	0	0	1	0	
<i>Dipoena tristis</i> (Hahn)	0	1	0	0	0	0	0	1	
<i>Episinus angulatus</i> (Blackwall)	1	0	0	1	0	0	1	1	
<i>Euryopis flavomaculata</i> (C.L. Koch)	0	0	7	62	5	1	12	63	
<i>Pholcomma gibbum</i> (Westring)	0	5	0	0	0	0	0	5	
<i>Robertus arundineti</i> (O.P. Cambridge)	1	0	0	0	0	0	1	0	
<i>Robertus lividus</i> (Blackwall)	4	3	2	1	2	5	8	9	
<i>Theridion bimaculatum</i> (Linnaeus)	0	0	0	0	0	1	0	1	
THOMISIDAE									
<i>Oxyptila scabricola</i> (Westring)	0	8	0	0	0	0	0	8	
<i>Xysticus cristatus</i> (Clerck)	0	0	0	1	1	0	1	1	
<i>Xysticus kempelini</i> (Thorell)	1	3	0	0	0	0	1	3	
<i>Xysticus kochi</i> (Thorell)	0	0	0	0	1	1	1	1	
<i>Xysticus sabulosus</i> (Hahn)	0	0	0	0	0	1	0	1	
ZORIDAE									
<i>Zora spinimana</i> (Sundevall)	6	22	8	11	4	17	18	50	

Epigyne: enkel de rechterhelft is gedifferentieerd tot een epigyne met enigszins afwijkende geslachtsopening en zaadkanalen, die leiden naar het normaal gevormde zaadblaasje.

Loopotten: bij de normale individuen zijn er weinig opmerkelijke verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke loopotten. Enkel in de verhouding van de lengte van een bepaalde stekel t.o.v. de diameter van de tibia is er enig verschil tussen de beide sexen. Bij de aanwezige gynandromorfe spin komen deze kenmerken op de intacte rechterpoten overeen met die van de vrouwtjes. Bij de drie laatste linkerpoten zijn de verschillende stekels afgebroken, terwijl de eerste voorpot geregenereerd is en dus kleiner dan normaal zodat hier geen vergelijking kan worden gemaakt.

Op te merken valt nog dat BAERT reeds in 1975, voor het eerst in België, vier gynandromorfe en intersexuele spinnetjes beschreef, waaronder een exemplaar van *P. pumila*, evenwel met andere kenmerken dan hierboven beschreven.

Na het onderzoek zijn de spinnen toegevoegd aan de kollektie van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

DANKWOORD

De Spinnenwerkgroep is dank verschuldigd aan de heer M. Roskams, Rijksingenieur van Waters en

Bossen, voor de toelating om spinnen te verzamelen gedurende deze lange periode. Tevens willen we Rob Hofkens bedanken voor het belangeloos ter beschikking stellen van alle computerprogramma's die we voor dit onderzoek hebben kunnen gebruiken.

Verder werkten mee aan dit onderzoek: C. Colson, L. Crevecoeur, J. Jacobs, M. Janssen, A.W.F. Meijer, J.H.G. Peeters, P. Poot en M. Vossen.

SUMMARY

A SURVEY OF THE SPIDERS (ARANEAE) OF THE 'MECHELSE HEIDE' NEAR MAASMECHELEN, BELGIUM

During 28 months, between April 1986 and August 1988, 9165 spiders were collected by means of pitfall-traps.

168 different species were identified, among which some important faunistic captures for Limburg (B.) and Belgium, such as *Agroeca dentigera* Kulcz., *Xysticus kempelini* Thorell, *Synageles hilarulus* (C.L.K.), *Pardosa sphagnicola* (F. Dahl), *Walckenaeria nodosa* O.P.-Cambr. and *Centromerus incultus* Falc. Further more no less than two gynandromorphic spiders were caught: *Pocadicnemis pumila* (Bl.) and *Peponocranium ludicrum* (O.P.-Cambr.). The sampled habitats were dominated by *Hand Calluna Molinia caerulea* or consisted of peat-bog.

LITERATUUR

- ALDERWEIRELDT, M., 1985. Verspreiding en oecologie van de Belgische Lycosidae (Araneae). Licentiaatsverhandeling R.U. Gent.
ALDERWEIRELDT, M. & SEYS, J., 1988. Enkele voor de Belgische fauna zeldzame soorten (Araneae). Nwsb. Belg. Arachnol. Ver. 7: 19-21.
BAERT, L., 1975. Four Gynandromorph and intersexual Linyphiid spiders for Belgium. Biol. Jb. Donea, 43 : 58-62.

BAERT, L., 1976. Nieuwe intersexuele spin voor België: *Gonatium rubellum* (Bl.). Bull. Ann. Soc. r. belge Ent., 112 : 204-207.

BAERT, L. & KEKENBOSCH, J., 1982. Mededeling: *Walckenaeria nodosa* O.P. CAMBR. (Araneae, Linyphiidae) nieuw voor de Belgische fauna. Bull. Anns. Soc. r. belge Ent. 118 : 211.

BAERT, L., BOSSELAERS, J. & KEKENBOSCH, J., 1984. Araignées nouvelles ou rares pour la fauna belge. Communication Bull. Ann. Soc. belge Ent. 120 : 318-321.

BOSMANS, R. & JANSSEN, M., 1982. Araignées rares ou nouvelles pour la fauna belge (Araneae). Bull. Anns. Soc. r. belge Ent. 118 : 282-286.

DECLER, K., 1986. Enkele nieuwe of zeldzame spinnen voor de Belgische fauna van moerasgebieden. Bull. Anns. Soc. r. belge Ent. 122 : 319-321.

DECLER, K. & MAES, D., 1989. Voorlopige soortenlijst en synecologie van de spinnen (Araneae) van het natuurreservaat 'De Zwarte Beek' (Koersel-Beringen, Limburg). Nwsb. Belg. Arachnol. Ver. 11 : 19-29.

JANSSEN, M., 1987. Een geval van gynandromorfie bij spinnen: *Peponocranium ludicrum* (O.P. Cambr.) (Arachnida, Araneae, Erigonidae). Natuurhistorisch Maandblad 76 (6/7) : 118-119.

JANSSEN, M., 1987. De spinnenfauna van het natuurreservaat 'Het Hageven' te Neerpelt, Belgisch Limburg. Nwsb. Belg. Arachnol. Ver. 4 : 9-15.

JANSSEN, M. & BAERT, L., 1987. Catalogus van de spinnen van België. Deel IV. Salticidae. Studiedocumenten K.B.I.N. nr. 43 : 32 pp.

JOCQUE, R., 1977. On the occurrence of *Agroeca dentigera* Kulcz. in Belgium (Ar. Club.). Bull. Br. arachnol. Soc. 4 (2) : 80-82.

KEKENBOSCH, J., 1968. Communication: Araignées nouvelles pour la fauna de Belgique. Bull. Ann. Soc. r. Ent. Belg. 104 : 368-369.

ROBERTS, M.J. & PARKER, J.R., 1973. Gynandry and intersexuality in spiders. Bull. Br. Arachnol. Soc. 2 (9) : 177-183.

ROBERTS, M.J., 1986. The spiders of Great-Britain and Ireland, 2 : 1-240.

WIEHLE, H., 1960. Die Tierwelt Deutschlands. 47. Teil, XI. Micryphantiidae. Jena, Gustav Fischer Verlag, 620 pp.

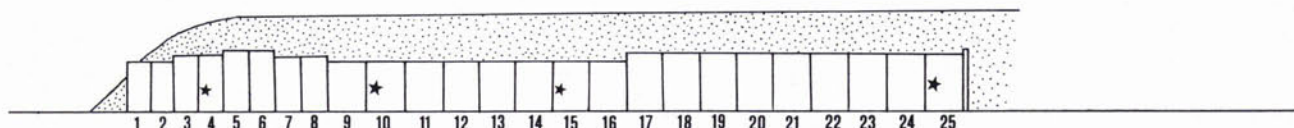
EEN OVERWINTERINGS-OBJECT VOOR VLEERMUIZEN IN EEN GELUIDSWAL

WOUTER JANSEN en STEVEN JANSEN, Korhoenstraat 12, Herkenbosch

Op 25 oktober 1990 werd aan de Stationsweg te Herkenbosch de officiële opening van dit object verricht. Met deze handeling was de eerste vleermuistunnel in een geluidswal in Limburg een feit.

De geluidswal ligt parallel met de Stationsweg en schermde de bebouwing af van het industrie-terrein "Heide". Milieuvanbtenaar Van Bommel van onze gemeente kwam met het idee dat met de aanleg van de geluidswal een overwinteringsverblijf voor vleermuizen gemaakt zou kunnen worden. De

Heemkunde vereniging Roerstreek diende vervolgens een subsidie-aanvraag in bij de Provincie Limburg, die hierop positief reageerde met een bijdrage. Verder hebben de gemeente Melick c.a., het industrieschap Heide-Roerstreek en de firma Schmitz dit project mede mogelijk gemaakt.

Figuur 1. Lengte-doorsnee van de vleermuiskamer, met de meetpunten (★).